

О.О. МИКИТАСЬ, М.К. МИРОНОВА

УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ

У статті проаналізовано теоретичні підходи до визначення поняття «управління інноваційним потенціалом підприємства» та доведено роль та значимість цього процесу для розвитку українських підприємств в сучасних умовах ведення бізнесу. У галузях, в яких використовуються інновації, підприємства активно змагаються у швидкості їх впровадження. Уміння формувати й ефективно використовувати інноваційний потенціал стає вирішальним фактором забезпечення конкурентоспроможності та розвитку вітчизняних підприємств. Також у статті розкрито сутність процесу управління інноваційним потенціалом підприємства в сучасних умовах ведення бізнесу, виявлено основні проблеми та основні напрями їх вирішення.

Ключові слова: інноваційний потенціал, управління інноваційним потенціалом підприємства, економічний розвиток, економічні відносини, підприємство.

Вступ. В умовах сьогодення в світову економіку активно впроваджуються інновації. Все активніше суб'єкти господарювання застосовують нові технології для виробництва нових товарів. Інновації, в свій час, формують шлях, який забезпечує стійке зростання підприємств та організацій в умовах сучасного бізнесу. У галузях, в яких використовуються інновації, підприємства активно змагаються у швидкості їх впровадження. Перемогти в конкурентній боротьбі зараз можливо тільки тоді, коли підприємство буде пропонувати продукцію найвищої якості, виготовлену на новітньому обладнанні за прогресивними технологіями. Уміння формувати й ефективно використовувати інноваційний потенціал стає вирішальним фактором забезпечення конкурентоспроможності та розвитку вітчизняних підприємств.

Аналіз останніх досліджень і літератури. Проблемами управління інноваційним потенціалом підприємств в сучасних умовах ведення бізнесу, дослідження інноваційного потенціалу, питаннями інноваційної діяльності на різних рівнях ієрархії економіки та розкриття сутності процесу управління інноваційним потенціалом підприємства в сучасних умовах ведення бізнесу займалися такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як: Геєць В., Гринов А., Ілляшенко С., Лепейко Т., Чухрай Н.І., Кристенсен К.М., Рейном М.Е., Гончаров В.Н. та інші. Проте потребують подальшого вирішення і уточнення такі питання, як: поняття «інновація» та визначення поняття «управління інноваційного потенціалу підприємства».

Мета дослідження. Метою статті є розкриття сутності процесу управління інноваційним потенціалом підприємства в сучасних умовах ведення бізнесу, виявлення основних проблем та основних напрямів їх вирішення.

Постановка проблеми. Головним чинником економічного зростання й забезпечення належного місця вітчизняної економіки у світовій економічній системі є ефективне використання інновацій, які перетворюються на вирішальний фактор соціально-економічного розвитку і відіграють провідну роль у вирішенні економічних, екологічних, соціальних та культурних завдань. У цьому зв'язку особливої

актуальності набуває розгляд комплексу питань щодо інноваційної діяльності підприємств і, зокрема, управління інноваційним потенціалом як системного показника, що характеризує рівень ефективності підприємства у реалізації стратегії інноваційного розвитку для ефективного функціонування бізнесу.

За структурою інноваційний потенціал підприємства можливо розбити на такі складові, які приведені на рис. 1.

Рис. 1 – Структура інноваційного потенціалу підприємства

Надійним підґрунтям для забезпечення ефективності інноваційної діяльності є уміле управління інноваційним потенціалом підприємства, який визначає рівень інноваційних можливостей усіх суб'єктів господарської діяльності. Слід зазначити, що

питанням управління інноваційним потенціалом та формуванню інноваційного потенціалу в економічній літературі приділяється досить багато уваги, однак існуюча інформація, найчастіше, носить суперечливий характер.

Управління інноваційним потенціалом підприємства — це невід’ємна складова діяльності сучасного підприємства, що охоплює планування, організування та стимулювання інноваційної діяльності, реалізацію інноваційних проєктів, розрахованих на отримання конкурентних переваг і зміцнення ринкових позицій підприємства [1].

Матеріали досліджень. Будучи складною системою, управління інноваційним потенціалом підприємства містить багато різнопланових елементів, пов’язаних між собою, які знаходяться у взаємодії, реагує на сигнали зовнішнього середовища у відповідний спосіб. Для своєчасного та адекватного реагування на сигнали зовнішнього і внутрішнього середовища, збереження сталості розвитку, забезпечення інноваційної надійності необхідна така композиція елементів управління, яка буде наближати підприємство до поставлених цілей та визначатиме успішну політику управління інноваційним потенціалом підприємства.

В системі управління інноваційним потенціалом підприємства присутні різноманітні види зв’язків, які характерні складним багатоелементним, динамічним та поліструктурним системам: взаємодія, породження, перетворення, функціонування, розвитку і управління. Зазначені зв’язки охоплюють різноманітні елементи системи і суттєво впливають на характеристики системи управління[2]. Враховуючи динамічність управлінської системи, відмітимо, що її зв’язки повинні бути гнучкими та адаптованими до змін зовнішнього середовища, щоб конкурувати у сучасному бізнес середовищі. За для уникнення негативного впливу факторів макросередовища, що в свою чергу обмежують механізм управління, ключовим завданням управління інноваційним потенціалом має стати постійний моніторинг ринкового середовища та розробкам системи заходів швидкого реагування на динамічні зміни.

В сучасних умовах ведення бізнесу вітчизняні підприємства змушені постійно шукати нові, більш ефективні методи господарювання, відшукувати наявні резерви розвитку, знаходити нові ринки збуту власної продукції, а також постійно працювати над розробкою та впровадженням різноманітних інновацій, які зможуть забезпечити виживання підприємства в умовах все більш гострої конкурентної боротьби. При цьому саме максимізацію інноваційної складової можна вважати умовою сталого розвитку підприємства в сучасних умовах, що вимагає від вітчизняних суб’єктів господарювання приділяти велику увагу управлінню власним інноваційним потенціалом. Інноваційний потенціал комплексно характеризує можливості будь-якого підприємства здійснювати інноваційну діяльність. Саме тому управління інноваційним потенціалом є однією з найважливіших задач для будь-якого підприємства, адже ефективність діяльності на ринку

в умовах жорсткої конкурентної боротьби залежить перш за все від спроможності нарощувати й активно використовувати організаційні, технічні, маркетингові та інші інноваційні можливості, які складають інноваційний потенціал.

На сьогоднішній день далеко не всі вітчизняні суб’єкти господарювання навіть за наявності потужного інноваційного потенціалу спроможні ефективно його використовувати. Однією з причин зазначеного стану справ можна вважати відсутність комплексних досліджень проблем формування, оцінки та ефективності використання інноваційного потенціалу підприємства. До того ж, складність визначення інноваційного потенціалу підприємства зумовлюється наявністю різних точок зору з боку вітчизняних та зарубіжних фахівців щодо розуміння зазначеного терміна. Аналіз літературних джерел дозволяє стверджувати, що існують різні підходи до тлумачення поняття інноваційний потенціал. При цьому більшість учених використовує ресурсний підхід, який

Так, у загальному вигляді під інноваційним потенціалом найчастіше розуміють сукупність усіх наявних матеріальних і нематеріальних активів підприємства, що використовуються в процесі здійснення інноваційної діяльності[3]. Він містить усі ресурси, що в змозі забезпечити досягнення конкурентних переваг підприємства з використанням інновацій: — матеріальні (матеріально-технічні) — технічна база та оборотні активи інноваційної діяльності; — фінансові — різноманітні кошти, необхідні для виконання інноваційних процесів (власні, кредитні, бюджетні, інвестиційні); — кадрові — працівники, які спроможні виробляти й ефективно реалізовувати нові ідеї; — інформаційні — сукупність різних видів наукової інформації, комп’ютерні системи, система захисту інформації, науково-технічна література, науково-технічна документація тощо; — організаційні — наявна організаційна культура, концепція управління підприємством, організаційна структура управління, форми організації та управління інноваційною діяльністю. Ресурсний підхід до визначення сутності інноваційного потенціалу підприємства є дещо обмежений, тому що наявні в підприємства ресурси є лише факторами, необхідними для здійснення інноваційної діяльності. Безперечно, наявність ресурсів є обов’язковою умовою успішної розробки та реалізації інновацій. Наприклад, однією з головних причин, які гальмують інноваційну активність вітчизняних суб’єктів господарювання слід назвати нестачу фінансових ресурсів через відсутність надійних джерел фінансування (складність залучення фінансових ресурсів із ринкових джерел, зокрема невідповідні умови кредитування). Проте, якщо розглядати інноваційний потенціал лише як сукупність ресурсів, цілком логічно буде стверджувати, що чим більше ресурсів є в наявності, тим більший буде цей самий потенціал. Але в реальних умовах велике підприємство зі значними ресурсами досить часто має набагато менший інноваційний потенціал, ніж, наприклад, невеликий колектив новаторів або маленьке венчурне

підприємство. Інноваційний потенціал підприємства визначає можливості й глибину інноваційних перетворень, залежно від його величини і якісного стану визначається охоплення певних стадій інноваційного циклу. У цьому випадку, при визначенні інноваційного потенціалу акцент робиться перш за все не на ресурси, а на результати інноваційної діяльності, які організація досягла з використанням наявних ресурсів, враховуючи вплив певних факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. Тому вимірники інноваційного потенціалу підприємства повинні збігатися з вимірниками кінцевих результатів інноваційної діяльності. Необхідно також обов'язково враховувати той факт, що розкриття інноваційного потенціалу нашоувхується на подолання зовнішніх бар'єрів, які можна охарактеризувати як інноваційний клімат. Інноваційний потенціал підприємства можна розглядати, як всі фактори зовнішнього середовища, що впливають на інноваційний потенціал підприємства, а саме: – можливості для виробництва нових або поліпшених видів продукції або послуг; – можливості для зміни соціальних відносин на підприємстві (кадрові інновації); – можливості для розробки нових методів управління (управлінські інновації); – можливості для створення нових механізмів просування продукції на ринок (ринкові інновації); – можливості придбання ноу-хау, патентів; – законодавча база, низька ставка рефінансування, пільгове оподаткування; – взаємодія влади й бізнесу; – практика комерціалізації технологій тощо. Щодо впливу на інноваційний потенціал підприємства внутрішніх факторів, слід зазначити, що процеси управління інноваційною діяльністю значно залежать від інноваційної культури певної організації. Під інноваційною культурою слід розуміти міру сприйнятливості організації до нововведень, досвід впровадження нових проектів, політику менеджменту в області інновацій, відношення персоналу до інновацій. За участю інноваційної культури можна реально досягти прискорення й підвищення ефективності впровадження нових технологій і винаходів, реальної протидії бюрократичним тенденціям, сприяння розкриттю інноваційного потенціалу особистості тощо.

У сучасних умовах основним засобом підтримки високих темпів розвитку й досягнення необхідного рівня прибутковості суб'єктами господарювання стає постійне впровадження ними інновацій. Активізація інноваційного розвитку є одним з найголовніших факторів виживання вітчизняних суб'єктів господарювання в умовах жорстокої конкурентної боротьби. При цьому саме інноваційний потенціал є передумовою успішної реалізації інноваційної складової. Саме тому підприємствам в Україні слід приділяти більшу увагу вивченню питань сутності та складових власного інноваційного потенціалу.

Ключовим напрямком розвитку нових економічних відносин в Україні є створення необхідних умов для забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств [4]. Динаміка інноваційних процесів є визначальним

показником економічного розвитку не лише підприємств, а й країни в цілому. Розвиток інноваційної діяльності обумовлює розв'язання, насамперед, питання щодо здатності підприємства забезпечити впровадження інноваційного рішення. Водночас спектр оцінювання такої здатності до здійснення обраного інноваційного рішення є досить широким та в підсумку визначає зміст інноваційного потенціалу підприємства. Однак досягти сталого розвитку діяльності підприємств неможливо без попереднього оцінювання наявного інноваційного потенціалу. Тож, окремі завдання оцінювання та розвитку інноваційного потенціалу, з точки зору активізації інноваційної діяльності, є взаємопов'язаними, а відтак – актуальними для економічного розвитку взагалі. За таких умов це має стати основним завданням та вектором процесу управління інноваційним потенціалом підприємства в нестабільних умовах господарювання.

Система управління інноваційним потенціалом підприємства ґрунтується на системному комплексному підході, охоплює ціль, задачі, принципи, функції, методи управління, фактори, що впливають на роботу системи управління інноваційним розвитком підприємства спрямований на досягнення сталого інноваційно-орієнтованого розвитку підприємства. Процес управління інноваційним потенціалом підприємства повинен характеризуватися одним із напрямків його економічної стратегії для досягнення успіхів суб'єкта господарювання в Україні, так і успішного гравця в бізнес-середовищі.

Сенс інноваційного потенціалу підприємства, умовно можна поділити на чотири підходи до його трактування. Сутність інноваційного потенціалу зображено на рис.2.

Рис. 2 – Сутність інноваційного потенціалу

Результати досліджень. Відповідно до теми проведеної роботи було проаналізовано теоретичні підходи до визначення поняття «управління інноваційним потенціалом підприємства» та доведено роль та значимість цього процесу для розвитку українських підприємств в сучасних умовах ведення бізнесу.

Управління інноваційним потенціалом підприємства – це сукупність організованих методів та ресурсів, що можуть за певних діючих внутрішніх і зовнішніх чинників інноваційного середовища бути спрямовані на реалізацію інноваційної діяльності, метою якої є задоволення нових потреб суспільства.

Аналіз та узагальнення відомих в літературі підходів до визначення управління інноваційним потенціалом підприємства та його складових можуть бути адаптовані для оцінки інноваційного потенціалу підприємства. При цьому повинні бути враховані всі ресурсні складові інноваційного потенціалу, що було виділено. Кількісний інтегральний показник інноваційного потенціалу підприємства формується за складовими, які характеризують такі ресурси: інтелектуальні, науково – технічні, майнові, фінансові та організаційні.

Інноваційний потенціал підприємств України, повинен бути головним рушієм їх розвитку, для виходу на конкурентоспроможний світовий рівень, а управління інноваційним потенціалом підприємства займає вагомий роль для становлення цієї мети, та відіграє велику роль та значимість цього процесу для розвитку українських підприємств в сучасних умовах ведення бізнесу.

Аналіз законодавчої бази України щодо інноваційної діяльності показав, що для переходу економіки країни на інноваційний шлях розвитку необхідне досконале нормативно-правове забезпечення. Норми про інноваційну діяльність, що містяться в багатьох актах різних галузей законодавства України і за якими інновації є складовими інвестиційного процесу, утворюють в Україні законодавчу базу для здійснення і розвитку науково-технічної та інноваційної діяльності, яка має досить виразні ознаки постійного вдосконалення, але результативність її впливу на розвиток інноваційних

процесів ще недостатня [5].

Висновки. Управління інноваційним потенціалом надає можливості здійснити структурну перебудову і досягти високого рівня конкурентоспроможності вітчизняних підприємств, підвищити якісні показники господарської діяльності, поліпшити рівень управління. Для мотивування формування та ефективного використання інноваційного потенціалу необхідна стимулююча роль інноваційної політики підприємства і держави, зорієнтованої на економічне зростання. Державі необхідно створити умови, за яких економіці вигідно було б розвиватися інноваційно, а суб'єкти господарювання будували б свій бізнес і розвивали економіку країни в конкурентних ринкових умовах.

Список літератури: 1. Іванілов О.С. Інноваційний потенціал підприємства / О.С. Іванілов, О.М. Таряник // Економіка, фінанси, право. – 2004. – № 12. – С. 5–7. 2. Марченко О.В. Визначення необхідних і достатніх умов для інноваційного розвитку підприємства // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – №6(84). – С. 158-165. 3. Інноваційний потенціал підприємства та його основні складові. А. П. Гречан, Г. П. Петренко // Вісник КНУТД – №4 (24). – 2005. – С.19 – 23. 4. Инновационный потенциал Украины в условиях демократического стиля управления // dukonference. Lv. 5. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні. // Закон України від 04.07.2002 № 40-1 // zakon.rada.gov.ua.

Bibliography (transliterated): 1. Ivanilov A.S. *The innovative potential of the enterprise* / O.S.Ivanilov, O.M. Taryanyk // Business, Finance, Law. - 2004. - No 12. - P. 5-7. 2. Marchenko A.V. *Definition of necessary and sufficient conditions for innovative development of enterprise* // Actual problems of economy. - 2008. - No 6 (84). - P. 158-165. 3. Innovative potential of the company and its main components. A.P. Grechan, G.P. Petrenko // Bulletin KNUITD - No 4 (24). - 2005. - p.19 - 23. 4. The innovative potential Ukraine in terms of style democracy control // dukonference. Lv. 5. On innovation activity priorities in Ukraine. // Law of Ukraine of 04.07.2002 No 40-1 // zakon.rada.gov.ua..

Надійшла(received) 13.05.2015

Микитась Олександр Олександрович – студент Економічного факультету Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», м. Харків, тел. (050) 175-65-60, e-mail: aleksandr-mikitas7@yandex.ru.

Mykytas Alexander – economics students of the National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute», Kharkiv, tel. (050) 175-65-60, e-mail: aleksandr-mikitas7@yandex.ru.

Миронова Марія Костянтинівна, студент факультету інтегральної підготовки Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», м. Харків, тел. (063) 876 48 67, e-mail: giza1970@rambler.ru

Myronova Mariya, the student of faculty of integrated National Technical National University "Kharkiv Polytechnic Institute", Kharkov, тел. (063) 876 48 67, e-mail: giza1970@rambler.ru